

Dr Emilia Lichtenberg-Kokoszka
Instytut Nauk Pedagogicznych
Uniwersytet Opolski

AUTOREFERAT

Spis treści:

I. POSIADANE DYPLOMY I STOPNIE NAUKOWE.....	3
II. INFORMACJA O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH	4
III. OMÓWIENIE OSIĄGNIĘĆ, O KTÓRYCH MOWA W ART. 219 UST. 1 PKT. 2 USTAWY Z DNIA 20 LIPCA 2018 R. PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I NAUCE	5
IV. INFORMACJA O WYKAZYWANIU SIĘ ISTOTNĄ AKTYWNOŚCIĄ NAUKOWO-BADAWCZĄ	11
1. Zestawienie aktywności naukowo-badawczej	11
1.1. Do czasu uzyskania stopnia naukowego doktora.....	11
1.2. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora	11
2. Charakterystyka aktywności naukowo-badawczej.....	14
V. INFORMACJA O OSIĄGNIĘCIACH DYDAKTYCZNYCH, ORGANIZACYJNYCH ORAZ POPULARYZUJĄCYCH NAUKĘ	31
1. Działalność dydaktyczna	31
2. Działalność organizacyjna.....	33
3. Działalność popularyzująca naukę	33
3.1. Zestawienie aktywności popularyzującej naukę	33
3.2. Charakterystyka aktywności popularyzującej naukę	34
VI. DODATKOWE ISTOTNE INFORMACJE	38

I. POSIADANE DYPLOMY I STOPNIE NAUKOWE

- **02.07.1997 r.** – **Magister pedagogiki** w zakresie pedagogiki opiekuńczej. Uniwersytet Wrocławski. Praca magisterska pt. *Rola ojcowska mężczyzny w prenatalnym i perinatalnym okresie życia dziecka* (promotor: prof. dr. hab. Jerzy Semków; recenzent: dr hab. Krystyna Ferenz);
- **23.01.1998 r.** – **Dyplomowana położna**. Medyczne Studium Zawodowe nr 2 im. Henryka Jordana we Wrocławiu;
- **04.07.2007 r.** – **Doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki** (stopień naukowy nadany Uchwałą Rady Wydziału Historyczno-Pedagogicznego Uniwersytetu Opolskiego w Opolu z dnia 27.09.2007 r.) Rozprawa doktorska pt. *Edukacja zdrowotna rodziców w prenatalnym okresie życia dziecka* (promotor: prof. UO dr hab. Marian Kapica; recenzenci: prof. USz. dr hab. Barbara Kromolicka oraz prof. UO dr hab. Ewa Smak).

II. INFORMACJA O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

- **Od 01.10.1999 r. do nadal** – Uniwersytet Opolski:
 - Jednostka macierzysta: Instytut Nauk Pedagogicznych (w latach 1999-2008 Pracownia Pedagogiki Zdrowia w Zakładzie Pedagogiki Ogólnej; w latach 2009-2019 Zakład Pedagogiki Ogólnej; od 2020 roku Katedra Pedagogiki Specjalnej);
 - Wydział Teologiczny, Instytut Nauk o Rodzinie (lata: 2000-2021);
 - Wydział Nauk o Zdrowiu (2023 r.);
- Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu (lata: 2014-2017 r., godziny zlecone);
- Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu (lata: 2011-2015 r., godziny zlecone);
- Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi (lata: 2007-2010, godziny zlecone);

Dodatkowo wykładowca w instytucjach edukacyjnych takich jak:

- Dwuletnie Studium Poradnictwa Rodzinnego w Opolu (od 2022 r. do nadal, godziny zlecone);
- Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie (lata: 2022-2023, godziny zlecone);
- Ośrodek Rozwoju Edukacji w Opolu (2022 r., godziny zlecone);
- Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny Metis w Katowicach (2015 r., godziny zlecone);
- Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu (2013 r., godziny zlecone);
- Opolskie Centrum Kształcenia (2010 r., godziny zlecone);
- Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Opolu (2009 r., godziny zlecone).

**III. OMÓWIENIE OSIĄGNIĘĆ, O KTÓRYCH MOWA W ART. 219
UST. 1 PKT. 2 USTAWY Z DNIA 20 LIPCA 2018 R. PRAWO O
SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I NAUCE
(Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późniejszymi zmianami)**

Rodzicielstwo nie zaczyna się w jakimś dowolnym momencie życia człowieka, czy jak dotychczas uważano, w chwili narodzin dziecka. Rodzice, typowe dla swej roli funkcje podejmują bowiem już od czasu poczęcia potomstwa (lub uświadomienia sobie tego faktu). Istnieją także sugestie, że dzieje się to jeszcze wcześniej – kiedy dziecko zaczyna pojawiać się w życiowych planach i mentalnych wyobrażeniach kobiety oraz mężczyzny, przyjmując wówczas postać fizycznego i psychicznego przygotowania się do przyszłego rodzicielstwa.

Rodzina, jako wspólnota pierwotna i uprzednia wobec wszystkich innych, ze swej istoty nastawiona jest na dobro tworzących ją osób. Posiada własne cele, prawa i obowiązki, których z jednej strony nie można w sposób bezrefleksyjny zmieniać, ograniczać czy przejmować, z drugiej zaś niezbędne jest dostrzeżenie, że zwłaszcza współczesna rodzina wymaga pilnego wsparcia ze strony różnych instytucji i organizacji oraz samego świata nauki. Co istotne, wielowymiarowa rzeczywistość życia małżeńsko-rodzinnego wymaga integralnej, interdyscyplinarnej i holistycznej refleksji, pozwalającej na uchwycenie jej złożoności. Domaga się pogłębionej analizy łączącej wiedzę filozoficzną, teologiczną, psychologiczną, socjologiczną, pedagogiczną, medyczną, prawną, ekonomiczną, oraz tych dziedzin, których centrum zainteresowań stanowi małżeństwo i rodzina. W kontekście tym, nowo powstała dyscyplina i dziedzina naukowa jaką są Nauki o rodzinie, podkreślając umiejscowienie przedmiotu badań zarówno w obszarze idei (ideały, normy, powinności), jak i praktyki społecznej, stanowi niezastąpiony potencjał pozwalający na podjęcie skutecznych działań na rzecz promocji rodziny oraz jej ochrony przed zagrożeniami i dysfunkcją, pozwalając tym samym na podniesienie poziomu dobrobytu każdej jednostki z osobna, całego społeczeństwa i państwa.

Moje dotychczasowe wykształcenie, oraz zainteresowania naukowo-badawcze wpisują się bezpośrednio w nurt interdyscyplinarnych i holistycznych zainteresowań Nauk o rodzinie, czego potwierdzeniem jest uzupełnienie i ubogacenie wykształcenia pedagogicznego i psychologicznego zdobytego na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego, wykształceniem połączonym zdobytym podczas nauki na Wydziale Położnych Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Henryka Jordana we

Wrocławiu. Od samego początku mojej kariery naukowo-dydaktycznej zaobserwować można zatem integrację owych trzech dyscyplin naukowych (pedagogiki, psychologii i medycyny), zogniskowaną wokół prenatalnego i perinatalnego okresu życia człowieka oraz najwcześniejszego (prenatalnego) rodzicielstwa (praca magisterska: *Rola ojcowska mężczyzny w prenatalnym i perinatalnym okresie życia dziecka*; praca doktorska: *Edukacja zdrowotna rodziców w prenatalnym okresie życia dziecka*). W kontekst ten wpisuje się także dwutomowa publikacja (*Rodzaj porodu a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka* oraz *Wybrane elementy okresu okołoporodowego a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka*), stanowiąca podstawę do wszczęcia postępowania habilitacyjnego.

Pierwsza z nich: ***Rodzaj porodu a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka*** (Uniwersytet Opolski, Opole 2020) przybliży znaczenie przebiegu porodu dla fizycznego i psychospołecznego funkcjonowania potomstwa. Przedstawione w niej wyniki badań empirycznych stanowią próbę ukazania indywidualnych cechy człowieka w kontekście sposobu przyjścia na świat (poród fizjologiczny, planowane i nieplanowane cięcie cesarskie, poród zabiegowy z zastosowaniem kleszczy lub próżnościągu oraz poród drogami natury w znieczuleniu zewnątrzoponowym). W prowadzonych analizach uwzględniono istotność statystyczną prowadzonych badań (w tym, jak się okazało, mający znaczenie podział na płeć), obecności korelacji oraz zgodności założeń badawczych z uzyskanymi wynikami.

Druga z wymienionych publikacji: ***Wybrane elementy okresu okołoporodowego a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka*** (Uniwersytet Opolski, Opole 2022) stanowi próbę przybliżenia znaczenia wybranych czynników wpływających na przebieg porodu i stan noworodka (termin i czas trwania porodu, nieprawidłowe położenie i ułożenie płodu podczas porodu, opętnienie pępowiny, obecność błon płodowych, urodzeniową masę ciała, punktację w skali Apgar oraz znaczenie szeroko rozumianej traumy narodzin) dla rozwoju indywidualnych cechy ludzkich z uwzględnieniem istotnej zmiennej pośredniczącej jaką jest płeć respondentów. Podobnie jak w pierwszym tomie, i tutaj, kiedy tylko jest to możliwe wskazuje się na istotność statystyczną prowadzonych badań, obecność korelacji oraz zgodność założeń badawczych z uzyskanymi wynikami.

Wspomniane publikacje, stanowiące podstawę wszczęcia postępowania habilitacyjnego, podejmując z interdyscyplinarnej perspektywy tematykę najwcześniejszego rodzicielstwa wpisują się w dziedzinę i dyscyplinę Nauki o rodzinie. Analizując bowiem przebieg porodu (aspekt medyczny), wskazują na jego znaczenie dla kształtowania pewnych predyspozycji osobowościowych (aspekt psychologiczny), a dostrzegając znaczenie obecności pewnych korelacji wskazujących na znaczenie okresu okołoporodowego dla

dalszego, postnatalnego funkcjonowania człowieka dostrzegają konieczność szerokiego propagowania zdobytej wiedzy (aspekt pedagogiczny) nie tylko wśród pracowników służby zdrowia czy przyszłych rodziców, ale również społeczeństwa oraz gremiów zajmujących się szeroko rozumianą polityką społeczną (aspekt polityczny, ekonomiczny, profilaktyka i promocja zdrowia). Każdy bowiem człowiek, przychodząc na świat został w konkretny sposób ukształtowany przez doznane doświadczenia okołoporodowe, stanowiące bazę dla dalszego rozwoju (aspekt profilaktyczny i terapeutyczny).

Co istotne, przedstawione w obu publikacjach treści zarówno teoretyczne, jak i empiryczne są wynikiem wyjątkowych (w skali kraju i świata) badań naukowych. O ich wyjątkowości świadczy:

- szerokość podjętych badań (wzięło w nich udział 902 respondentów). Dostępne w literaturze przedmiotu (zwłaszcza z zakresu psychologii prenatalnej) dane bazują na analizie indywidualnych przypadków (pacjentów zgłaszających się na konsultację do konkretnego psychologa, psychiatry, psychoterapeuty). Wyjątek stanowią jedynie (budzące zastrzeżenia natury etyczno-moralnej) badania Stanisława Grofa, który osobiście lub z pomocą innych terapeutów zebrał tysiące danych empirycznych;
- reprezentatywność dla całej populacji. W przeciwieństwie do prowadzonych dotychczas badań (zawężonych do analizy wspomnianych indywidualnych przypadków osób zgłaszających się na terapię w związku z trudnościami w codziennym funkcjonowaniu). Prowadzone przeze mnie badania obejmowały „przeciętną” populację osób urodzonych na przestrzeni ostatnich 50 lat. Rozkład procentowy uzyskanych danych (uszeregowany według rodzaju i przebiegu porodu, oraz zmiennych obecnych w okresie okołoporodowym) w znacznym stopniu pokrywa się ze standardowym sposobem przyjścia na świat w tym okresie;
- zastosowanie narzędzi badawczych, których podstawę stanowił autorski *Kwestionariusz Ankiety do Oceny Wpływu Przebiegu Porodu na Indywidualne Cechy Człowieka* analizujący 197 cech ludzkich (wybranych z 407 opracowanych na podstawie gruntownej analizy przedmiotu) i uzupełniony rozbudowaną *Metryczką* oraz *Skalą Oceny Poziomu Zgodności Zakładanych Cech z Samooceną*. Przy czym narzędzia te pozwalały nie tylko na analizę znaczenia sposobu przyjścia na świat (rodzaju porodu), ale również wielu niuansów związanych z jego przebiegiem. Wspomniane, indywidualne cechy ludzkie analizowane były na siedmiopunktowej skali, określającej ich natężenie, a *Skala Oceny Poziomu Zgodności Zakładanych Cech z Samooceną* umożliwiała porównanie dostępnych

w literaturze przedmiotu indywidualnych charakterystyk z osobistymi odczuciami respondentów;

- baza teoretyczna, którą stanowi analiza literatury przedmiotu z ostatnich 100 lat, z terenu 10 krajów (Stany Zjednoczone, Niemcy, Austria, Włochy, Francja, Szwecja, Wielka Brytania, Czechy, Słowacja, Australia) i 3 kontynentów (Ameryka Północna, Europa, Australia). Co więcej, zawarte w publikacjach rozdziały teoretyczne stanowią swego rodzaju próbę weryfikacji oraz integracji dotychczasowej wiedzy z zakresu pedagogiki, psychologii i medycyny prenatalnej i perinatalnej;
- interdyscyplinarność prowadzonych badań. Dotychczas prowadzone były one w ramach jednej dyscypliny naukowej (np. wpływ porodu na zdrowie fizyczne, czy traumy narodzin na zdrowie psychiczne lub psychospołeczne). Niniejsze badania stanowią połączenie wiedzy medycznej i psychologicznej, stanowiące podstawę do dalszej szeroko zakrojonej działalności pedagogicznej (znajdującej swoje zastosowanie podczas profilaktyki, promocji zdrowia i terapii, o czym w dalszej części tekstu).

Podkreślając w tym miejscu, że choć podsumowanie zebranego materiału empirycznego nie było łatwe (wynika to z jednej strony z bardzo bogatego materiału badawczego, z drugiej - ze znacznego stopnia zindywidualizowania psychospołecznych cech ludzkich uwzględniających znaczenie określonych warunków okołoporodowych), to jednak pozwoliło ono na wyciągnięcie następujących wniosków:

- w zależności od sposobu przyjścia na świat oraz obecności, rodzaju i liczby określonych czynników okołoporodowych respondenci posiadają konkretne psychospołeczne cechy, odmienne dla każdej z analizowanych grup;
- potwierdzono obecność korelacji oraz pewnej (choć niewielkiej dla całej populacji i kobiet oraz nieco większej dla mężczyzn) istotności statystycznej (potwierdzonej testem NIR) dla 35 psychospołecznych cech analizowanych w kontekście sposobu przyjścia na świat (rodzaju porodu). Wykazano w tym przypadku, że proces narodzin wydaje się oddziaływać na szeroko rozumianą filozofię życia, optymistyczne bądź pesymistyczne spojrzenie na świat, samoocenę, relacje interpersonalne, cechy osobowościowe, predyspozycje oraz podejście do pracy i nauki, zdrowie fizyczne i psychospołeczne;
- potwierdzono także obecność korelacji oraz pewnej (choć niewielkiej dla całej populacji i kobiet oraz nieco większej dla mężczyzn) istotności statystycznej (potwierdzonej testem NIR) dla 25 psychospołecznych cech analizowanych w kontekście wybranych zmiennych dotyczących okresu okołoporodowego. Przy czym, w tym przypadku istotna okazała się

liczba czynników zaburzających lub wskazujących na nieprawidłowy przebieg porodu. Stwierdzono zatem, że obecność dwóch i więcej analizowanych elementów wpływa niekorzystnie na funkcjonowanie człowieka zarówno w zakresie relacji interpersonalnych jak i predyspozycji edukacyjnych, powoduje kształtowanie niewłaściwej „filozofii życia” i zaniżonej samooceny;

- stwierdzono ponadto, że choć zarówno forma porodu jak i wybrane elementy okresu okołoporodowego wpływają na kształtowanie indywidualnych, psychospołecznych cech ludzkich, to jednak dzieje się to w mniejszym stopniu i zakresie niż zakłada to literatura przedmiotu (największą zgodność odnotowano w przypadku nieplanowanego cięcia cesarskiego, narodzin „w czepku” oraz indukcji i powstrzymywania porodu; najmniejszą zaś w kontekście porodu fizjologicznego);
- okazało się ponadto, że rodzaj porodu ma zdecydowanie większe znaczenie dla rozwoju wybranych cech u mężczyzn niż u kobiet (różnicę tę odnotowano w przypadku 78. z 197 analizowanych cech).

Uzyskane wyniki badań powinny zatem stanowić:

- podstawę do ponownego podjęcia dyskusji przez pracowników służby zdrowia – lekarzy i położne oraz osoby odpowiedzialne za szeroko rozumiane zdrowie publiczne i promocję właściwych postaw rodzicielskich, na temat długotrwałych, medycznych i psychospołecznych konsekwencji okresu okołoporodowego oraz wypracowania nowych standardów postępowania uwzględniających długotrwałe psychospołeczne skutki różnych nieprawidłowości okołoporodowych oraz ingerencji w fizjologiczny przebieg porodu;
- bazę wiedzy, pozwalającą nauczycielom, pedagogom, psychologom, terapeutom oraz osobom zawodowo związanym się rodziną, na lepsze zrozumienie zasad funkcjonowania ich podopiecznych, oraz odpowiednie dostosowanie pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz terapeutycznej do ukształtowanych w okresie okołoporodowym predyspozycji, potrzeb i możliwości podopiecznych;
- motywację dla podniesienia poziomu świadomości przyszłych rodziców na temat tego, jakie znaczenie dla dalszego rozwoju dziecka ma przebieg porodu; na bardziej świadome włączenie się ich w dyskusję nad wyborem optymalnej formy opieki okołoporodowej uwzględniającej nie tylko potrzeby rodzącej, ale i jej dziecka;
- wkład w popularyzację wiedzy na temat długofalowych, psychospołecznych konsekwencji okresu okołoporodowego; w podniesienie poziomu samoświadomości jednostki (zrozumienia siebie i swojego funkcjonowania) oraz zrozumienia specyfiki jej

funkcjonowania przez innych (w tym zwłaszcza rodzinę, partnerów, nauczycieli, współpracowników);

- podstawę promocji porodu fizjologicznego, nie tylko jako najbardziej optymalnego sposobu przyjścia na świat, ale również jako najlepszej inwestycji w przyszłość dziecka (pozwalającej na stworzenie odpowiedniej bazy dla zdrowia fizycznego i psychospołecznego, prawidłowej samooceny i „filozofii życia”, optymistycznego spojrzenia na świat, dobrych relacji interpersonalnych i predyspozycji edukacyjno-zawodowych);
- przyczynę podniesienia poziomu zainteresowania okresem okołoporodowym wśród osób naukowo i zawodowo zajmujących się rodziną. Jak się bowiem okazuje nie tylko okres prenatalny, ale i perinatalny stanowi istotny element wpływający na dalsze, postnatalne funkcjonowanie człowieka. Może bowiem stać się źródłem nowych traum, lub wzmocnienia i utrwalenia traum prenatalnych, a w sytuacji optymalnej – bazę dla prawidłowego, fizycznego, psychicznego i społecznego rozwoju człowieka.

IV. INFORMACJA O WYKAZYWANIU SIĘ ISTOTNĄ AKTYWNOŚCIĄ NAUKOWO-BADAWCZĄ

1. Zestawienie aktywności naukowo-badawczej

1.1. Do czasu uzyskania stopnia naukowego doktora

- autorstwo 8. rozdziałów w pracach zwartych;
- autorstwo 5. artykułów (w tym 3. wybranych do oceny dorobku) opublikowanych w czasopismach naukowych;
- autorstwo 3. (wybranych do oceny) artykułów popularno-naukowych;
- czynny udział w 11. (w tym 5. wybranych do oceny), krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych;
- czynny udział w 1 zespole badawczym.

1.2. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora

Działalność publikacyjna:

- autorstwo 4. (wybranych do oceny) monografii naukowych;
- autorstwo jednego (wybranego do oceny) skryptu dydaktycznego;
- współredakcja 9. monografii naukowych (w tym 6. wybranych do oceny dorobku naukowego);
- autorstwo 29. rozdziałów w pracach zwartych (w tym 12. wybranych do oceny dorobku naukowego);
- autorstwo 10. artykułów w czasopismach naukowych (w tym 5. wybranych do oceny);
- autorstwo przedmowy i noty o autorze w publikacji innego autora;
- współautorstwo 6. artykułów i rozdziałów w pracach zwartych (w tym 1 wybrany do oceny);
- współautorstwo 9. wstępów w pracach zwartych.

Udział w konferencjach, wykładach, szkoleniach:

- czynny udział w 31. konferencjach krajowych (w tym 18. wybranych do oceny dorobku naukowego);
- czynny udział jako ekspert w 2. (wybranych do oceny) konferencjach krajowych;

- czynny udział w 5. (wybranych do oceny) konferencjach zagranicznych;
- czynny udział w 10 szkoleniach (w tym 6 wybranych do oceny)
- bierny udział w 8. konferencjach i szkoleniach naukowych.

Organizacja konferencji naukowych:

- współorganizacja 5. (wybranych do oceny) konferencji naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

Udział w grantach i zespołach badawczych:

- pomysłodawca, kierownik i realizator grantu *Płodowy Zespół Alkoholowy (FAS) - zagadnienie interdyscyplinarne* finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (ID wniosku: 496540). (Wybrane do oceny dorobku naukowego);
- pomysłodawca i realizator *Programu Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej* wchodzącego w skład 3. grantów współfinansowanych przez Unię Europejską w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego (RPOP.08.01.00-16-0034/16; RPOP.08.01.00-16-0035/16; RPOP.08.01.00-16-0036/16). Wybrane do oceny dorobku naukowego);
- pomysłodawca, autor lub współautor 7 dokumentacji konkursowych (w tym 4 wybranych do oceny);
- pomysłodawca, kierownik, koordynator lub członek 10. krajowych i jednego międzynarodowego zespołu badawczego (w tym 6. wybranych do oceny dorobku naukowego).

Ekspertyzy, recenzje, zespoły konkursowe:

(Wybrane do oceny dorobku naukowego)

- autor 4. ekspertyz wykonanych na zamówienie instytucji publicznych;
- członek 3. zespołów eksperckich powołanych przez władze samorządowe, jednego oceniającego wnioski zgłoszone na konkurs rządowy oraz jednego powołanego przez Centrum Rozwoju Edukacji;
- recenzent 9. tekstów w czasopismach krajowych i 2. w czasopismach o zasięgu międzynarodowym;
- członek 6. zespołów konkursowych;
- dwukrotnie członek jury olimpiad naukowych;

- konsultant merytoryczny 1. książki i 3. rozdziałów w monografiach (tłumaczonych z języka obcego na język polski).

Staż i pobyty naukowo-dydaktyczne w innych jednostkach naukowych oraz placówkach sektora społeczno-gospodarczego:

(Wybrane do oceny dorobku naukowego)

- staż naukowo-dydaktyczny (6 miesięcy) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
- zagraniczna mobilność naukowo-dydaktyczna (od 7 do 10 dni) 2-krotnie w ramach programu CEEPUS i 3-krotnie w ramach programu Erasmus lub Erasmus+;
- staż naukowo-badawczy (6 miesięcy) w Zakładzie Usług Położniczo-Pielęgniarskich „Zdrowa Rodzina” w Opolu w ramach projektu „**Dobry staż**” realizowanego w ramach Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki”, Działania 8.2 „Transfer wiedzy”, Poddziałania 8.2.1 „Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Pełnione funkcje:

(Wybrane do oceny dorobku naukowego)

- Członek Zarządu *Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego*
- Sekretarz naukowy redakcji czasopisma „*Teologia i Moralność*”

2. Charakterystyka aktywności naukowo-badawczej

Moją działalność naukowo-badawczą od samego początku koncentrowała się wokół najwcześniejszego rodzicielstwa, przy czym podzielić ją można na trzy główne bloki tematyczne: prenatalny okres życia człowieka; najwcześniejsze rodzicielstwo oraz okres okołoporodowy.

Prenatalny okres życia człowieka

W świetle współczesnej wiedzy naukowej z zakresu medycyny, psychologii i pedagogiki prenatalnej i perinatalnej nie ma wątpliwości co do tego, że podwaliny naszego zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego kształtowane są już w łonie matki. A zatem poczęte dziecko, jako obecny, a nie przyszły członek rodziny wymaga szczególnego zainteresowania również (a może przede wszystkim) ze strony Nauk o rodzinie. Pojawia się konieczność prowadzenia badań oraz szerokiego propagowania wiedzy nie tylko o somatycznym czy psychicznym rozwoju poczętego dziecka, ale również o posiadanych przez nie kompetencjach (pozwalających na kształtowanie więzi i prowadzenie dialogu prenatalnego oraz możliwości wspierania jego rozwoju). Podniesienie bowiem poziomu świadomości społeczeństwa na temat bio-, psycho-, społecznego rozwoju człowieka w łonie matki z jednej strony otwiera przestrzeń dla podejmowania aktywnego rodzicielstwa (macierzyństwa i ojcostwa) już od chwili poczęcia dziecka, z drugiej zapobiega przemocy prenatalnej, przyjmującej postać nie tylko aborcji, ale również szeroko rozumianego zaniedbania prenatalnego.

W kontekście tym powstały następujące **publikacje**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Rzeźbienie mózgu*, [w:] W. Sikorski (red.), *Neuroedukacja. Jak wykorzystać potencjał mózgu w procesie uczenia się*, Dobra Literatura, Słupsk 2015, s. 21-44;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Niezwykły świat poczętego dziecka. Rozważania zainspirowane baśnią "Cesta do světa" (Droga na świat) Jaroslava Vlčka*, [w:] M. Wojtal, M. Zimnowoda, D. Żurawicka (red.), *Wybrane aspekty opieki pielęgniarskiej i położniczej w różnych specjalnościach medycyny*. T.5, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Opole 2017, s. 11-20;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Prenatalny okres życia człowieka*, „Ateneum Kapłańskie” vol.174, , nr 1-2/2020, s. 25-38.

Ze względu na doniosłość zagadnienia podjęto także działania upowszechniające wiedzę zarówno w środowisku akademickim (uczestnikami każdej ze **zorganizowanych konferencji** było ponad 300 osób – studentów i wykładowców Uniwersytetu Opolskiego oraz Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu) jak i zawodowym (słuchaczami byli lekarze, położne oraz psycholodzy, pedagodzy i nauczyciele). Oba spotkania przyczyniły się do nawiązania interdyscyplinarnej współpracy mającej na celu prowadzenie wspólnych działań dydaktyczno-naukowych dotyczących prenatalnego okresu życia dziecka i najwcześniejszego rodzicielstwa. Wymienić tu należy:

- V. Ogólnopolską Konferencję Naukową „**Ciąża i narodziny fundamentem przyszłości dziecka. Zagadnienie interdyscyplinarne**”. Konferencja współorganizowana przez Uniwersytet Opolski, Państwową Medyczną Wyższą Szkołę Zawodową w Opolu, Polskie Towarzystwo Położnych Oddział Wojewódzki w Opolu, Opole 23. maja 2012 r.;
- I. Międzynarodową Konferencję Naukową „**Prenatalny okres życia człowieka. Zagadnienie interdyscyplinarne**”. Konferencja współorganizowana przez Uniwersytet Opolski, Diecezjalną Fundację Ochrony Życia w Opolu, Opole 19. listopada 2014 r.

Ich owocem było przygotowanie następujących **publikacji książkowych**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk (red.), *Ciąża i narodziny fundamentem przyszłości dziecka. Zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2012, ss. 161;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk, P. Kierpal (red.), *Prenatalny okres życia człowieka. Zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2014, ss. 143.

Zdobytą wiedzę propagowano także podczas czynnego uczestnictwa w **krajowych, międzynarodowych i zagranicznych konferencji naukowych i szkoleniowych**:

- *Prenatal memory*, International Week Faculty of Health Studies, University Pardubice, Univerzita Pardubice, Fakulta zdravotnických studií, Pardubice 23. października 2013 r.;
- *Prenatálne obdobie života ako základ pre rozvoj zdravia*, Národná Konferencia Sekcie Psychologie Zdraví Českomoravské Psychologické Společnosti s Mezinárodní Účastí. Vernířovice, 16-18. maja 2014 r.;
- *Tajemnice życia prenatalnego*, Konferencja naukowo-szkoleniowa „Położna, kobieta i zdrowie”, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Opole 8. marca 2019 r.;
- *Wspieranie rozwoju poczętego dziecka inwestycją w lepszą przyszłość*, Ogólnopolska Konferencja Interdyscyplinarna „Między katedrą a katedrą. Kościół a nauka, kultura i

polityka”, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Nauk Teologicznych. Platforma Zoom, 13. maja 2022 r.;

- ***Pamięć prenatalna***. Wykład szkoleniowy dla studentów Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Lublin, Platforma ZOOM, 25. Maja 2022r.;
- ***Zaniedbania w zakresie wspierania rozwoju poczętego dziecka***, Konferencja naukowo-metodyczna „Świat bez FASD”, Diecezjalna Fundacja Ochrony Życia, Opole 8. września 2023 r.

W ramach współpracy Instytutu Nauk Pedagogicznych i Instytutu Nauk o Rodzinie Uniwersytetu Opolskiego w latach 2008-2009, prowadzono **naukowe badania zespołowe** pt.: ***Dialog rodziców z dzieckiem w okresie prenatalnym***, w ramach których przygotowano i zweryfikowano narzędzia badawcze pozwalające na ocenę poziomu wiedzy rodziców poczętego dziecka na temat jego rozwoju oraz możliwości komunikacji z nim; przygotowano publikację naukową oraz pracę magisterską. Podjęta współpraca zaowocowała tym, że jedna ze studentek biorących udział w projekcie badawczym, kontynuowała swoją naukę w ISPPE International School for Prenatal and Perinatal Education Italia. Corso ANEP di Educazione Prenatale e Perinatale in Pedagogia, Counselling, Psicologia i Medicina.

Głównym celem podejmowanych działań było podkreślenie, że poczęte dziecko, od samego początku swojego rozwoju – od chwili połączenia komórki jajowej z plemnikiem – posiada odrębność i indywidualność; że jest osobą aktywną i samosterowalną, która czuje, zapamiętuje, uczy się, posiada pewien poziom świadomości, radzi sobie z trudnościami, przystosowuje do zmiennych warunków życia wewnątrz-, i zewnątrzmacicznego, nabywa pewne nawyki i przyzwyczajenia, reaguje w indywidualny, charakterystyczny dla siebie sposób, dąży do dialogu. Podejmowane treści pozwoliły spojrzeć na prenatalny okres życia człowieka z interdyscyplinarnej – medycznej, psychologicznej, pedagogicznej perspektywy, umiejscawiając równocześnie poczęte dziecko w najlepszej dla niego – rodzinnej perspektywie. To bowiem w niej kształtują się podwaliny jego dalszego, postnatalnego życia. W kontekście tym, poczęte dziecko, otrzymując kompetencje pozwalające na wejście w dialog z rodzicami stało się pełnoprawnym członkiem kształtującej się za jego sprawą rodziny. Kobieta i mężczyzna zaś, którzy dali życie dziecku – stali się pełnoprawnymi (nie przyszlými) rodzicami, dbającymi o stworzenie optymalnych warunków jego najwcześniejszego rozwoju.

Biorąc pod uwagę psychospołeczny rozwój poczętego dziecka, podjęto także próbę wskazania na znaczenie tego najwcześniejszego okresu życia dla jego **postnatalnego**

funkcjonowania w rodzinie zastępczej. Temat ten zupełnie nieobecny w polskiej literaturze wzbudził bardzo duże zainteresowanie, czego efektem były wystąpienia na krajowych i zagranicznych **konferencjach naukowych:**

- *Rodzicielstwo adopcyjne i zastępcze w kontekście prenatalnego i perinatalnego okresu życia podopiecznych*, IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Rodzicielstwo i jego oblicza”, Kamień Śląski, 26-27. września 2017 r.;
- *Specyfika funkcjonowania dziecka osieroconego we wczesnym okresie noworodkowym* XIII Ogólnopolskie Sympozjum Naukowo-Szkoleniowe „Wybrane aspekty leczenia i opieki pielęgniarstwa nad chorymi w różnych specjalnościach medycyny”, Opole 8. czerwca 2018 r.;
- *Specifika fungování osiřelých dětí v kontextu prenatalní paměti a epigenetiky*, Konferencie Freyberghove dni - „Vliv zevního prostředí na psychosociální prenatalní a postnatalní vývoj dítěte“, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, České Budějovice 18-19. maja 2018 r.

Nieodzownym elementem szerokiego propagowania wiedzy w tym zakresie było przygotowanie **publikacji naukowych**, dostępnych w sieci dla całego społeczeństwa. Chodzi o dwie publikacje:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Specyfika funkcjonowania dziecka osieroconego we wczesnym okresie noworodkowym*, [w:] J. Siekierka, M. Zimnowoda, D. Żurawicka (red.), *Wybrane aspekty opieki pielęgniarstwa i położniczej w różnych specjalnościach medycyny*. vol. 6, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Opole 2018, s. 73-79.
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Rodzicielstwo adopcyjne i zastępcze w kontekście prenatalnego i perinatalnego okresu życia podopiecznych*, „*Seminare*” 40 (2)/2019, s. 145-155.

Historia dziecka adoptowanego nie zaczyna się w chwili, gdy trafia ono do nowej rodziny, lecz w czasie jego poczęcia. Uwzględniając zatem fakt, że prenatalny i perinatalny okres życia to czas biologicznego, psychicznego a nawet społecznego kształtowania się człowieka, a wiele osieroconych dzieci pochodzi z rodzin dysfunkcyjnych, wskazane jest rozpatrywanie specyfiki ich funkcjonowania w odniesieniu do ich przeszłych doświadczeń. Jak się bowiem okazuje, analiza wpływu dotychczasowych, prenatalnych i perinatalnych doświadczeń na aktualne funkcjonowanie podopiecznych oraz przewidywanie ich długofalowych skutków pozwala na adekwatne wspieranie rozwoju adoptowanych dzieci oraz poprawienie warunków powodzenia samej adopcji. Przy czym informacje na temat znaczenia prenatalnego i perinatalnego okresu życia człowieka dla funkcjonowania dziecka w rodzinie

adopcyjnej uzyskać powinny nie tylko osoby zawodowa zajmujące się zagadnieniami związanymi z adopcją, ale również sami rodzice a także osoby adoptowane. Wiedza taka bowiem w zdecydowanym stopniu poprawia jakość funkcjonowania rodzin adopcyjnych, podnosząc poziom zrozumienia specyfiki funkcjonowania osieroconego dziecka oraz własnych rodzicielskich kompetencji.

Najwcześniejsze rodzicielstwo

Dominujący współcześnie nurt zindywidualizowanego i holistycznego, a zarazem szerokiego - interdyscyplinarnego spojrzenia na człowieka spowodował, że podjęcie działań zmierzających do takiego właśnie ukazania rodziny i najwcześniejszego rodzicielstwa stało się nie tylko możliwe, ale i zasadne. Początkowo, w sytuacji, kiedy człowieka w wewnątrzmacicznej fazie rozwoju nazywano jedynie przy użyciu sformułowań medycznych (zarodek, płód, jajo płodowe), a kobietę i mężczyznę za sprawą których poczęło się nowe życie – przyszłymi, oczekującymi na narodziny dziecka rodzicami, działania takie były zdecydowanie utrudnione. Obecnie, kiedy szerokie społeczeństwo coraz częściej zaczyna zdawać sobie sprawę z prenatalnego rozwoju człowieka i kompetencji poczętego dziecka; kiedy coraz częściej mówi się o rodzicach po stracie prokreacyjnej, pojawia się przestrzeń, by mówić o najwcześniejszym rodzicielstwie – o rodzicach dziecka w prenatalnym okresie życia. Zagadnienia związane z najwcześniejszym rodzicielstwem stanowiły pole szczególnych moich zainteresowań. Ich owocem były **publikacje naukowe** w formie książki, artykułów w pozycjach zwartych i czasopismach naukowych. Przy czym zaznaczyć należy, że wskazywany przeze mnie moment poczęcia dziecka jako czas rozpoczęcia najwcześniejszego rodzicielstwa, oraz podkreślanie, że kobieta i mężczyzna nie są w tym czasie przyszłymi, ale obecnymi (aktywnymi) rodzicami wzbudziło w ostatnim czasie duże zainteresowanie pedagogów, czego efektem było wznowienie publikacji książkowej oraz liczne (24) cytacje podejmujące tę kwestię publikacji:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Ciąża zagadnieniem biomedycznym i psychopedagogicznym*, Impuls, Kraków 2008, (wznowienie 2013 r.) ss. 122.

Dużo miejsca w mojej działalności naukowej zajmują także przemiany jakie zachodzą w pojmowaniu współczesnego rodzicielstwa, w tym najwcześniejszego macierzyństwa i ojcostwa. Ich efektem są następujące publikacje:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Rodzina i rodzicielstwo w dobie przemian. W szponach skrajności*, [w:] P. Landwójtowicz (red.), *Matrimonio et familiae. Z problematyki*

małżeństwa i rodziny, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego, Opole 2016, s. 263-276.

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Dwurodzicielstwo: ojcostwo uczestniczące*, „Ateneum Kapłańskie” vol.176, nr 3 (673)/2021, s. 438-449.

Ich podsumowaniem i swego rodzaju zwieńczeniem było zaproszenie do przygotowania tekstu o najwcześniejszym ojcostwie do podręcznika z zakresu pedagogiki rodziny:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Ojcostwo od poczęcia*, [w:] M. Marczewski, R. Gawrych, D. Opozda, T. Sakowicz, P. Skrzydlewski (red.), *Pedagogika rodziny. Podejście systemowe*. Tom 3. *Wychowanie do rodziny*. Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku, Gdańsk 2018, s. 693-704.

Najwcześniejsze rodzicielstwo stało się również tematem współorganizowanej konferencji naukowej:

- IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „**Ciąża czy stan błogosławiony? Zagadnienie interdyscyplinarne**”. Konferencja współorganizowana przez Uniwersytet Opolski, Państwową Medyczną Wyższą Szkołę Zawodową w Opolu, Polskie Towarzystwo Położnych Oddział Wojewódzki w Opolu, Opole 25. maja 2011 r.

Jej efektem było przygotowanie publikacji książkowej:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk, J. Dzierżanowski (red.), *Ciąża czy stan błogosławiony? Zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2011, ss. 144.

Zagadnienie to podejmowane było także przeze mnie podczas **konferencji naukowych i szkoleniowych**:

- *Biomedyczne i psychopedagogiczne aspekty ciąży*. Wykład szkoleniowy dla położnych, współorganizowany z Małopolską Izbą Pielęgniarek i Położnych. Kraków, 17. września 2008 r.;
- *Więź rodziców z poczętym dzieckiem jako przejaw miłości rodzicielskiej*. Wykład szkoleniowy dla studentek Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Szczecin, 29. listopada 2011 r.;
- *Ojcostwo i macierzyństwo od poczęcia. Promocja rodzicielstwa i wychowania prenatalnego w pozytywnym przekazie pro-life*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Życie najpiękniejszym darem Boga. Implikacje normatywne godności nienarodzonego dziecka i jego rodziców”. Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań – Kalisz, 3. czerwca 2022 r.;

- **Rodzicielstwo od poczęcia. Potrzeba nowego paradygmatu prokreacji i promocji nowych postawach społecznych**, Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Polskie Wiosny Życia 1993* 2021. Zmagania o zniesienie stalinowskiej ustawy aborcyjnej z 27 kwietnia 1956 r.”, Polskie Stowarzyszenie Obrońców Życia Człowieka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, 13. stycznia 2023 r;
- **Dziecko darem i zadaniem. Potrzeba podniesienia świadomości społecznej oraz kształtowania właściwych postaw w zakresie najwcześniejszego rodzicielstwa**, referat, XXIV Sympozjum Teologiczno-Familiologiczne, „Teologia małżeństwa i rodziny Jana Pawła II odczytana na nowo”. Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Kazimierz Biskupi 7-8. Lutego 2024r.

Istotnym elementem rodzicielstwa jest właściwe przygotowanie się do niego. W tym kontekście stworzony został interdyscyplinarny zespół badawczy realizujący projekt:

- **Akademia Rodzicielstwa – innowacyjny projekt holistycznej opieki nad kształtującą się rodziną**, prowadzony w latach **2011-2013** mimo braku uzyskania finansowania przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej. Jego efektem są prowadzone cykliczne wykłady na temat wspierania rozwoju poczętego dziecka dla kobiet ciężarnych w z Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej „Zdrowa Rodzina” w Opolu.

Swego rodzaju podsumowaniem działalności publikacyjnej było przygotowanie skryptu dydaktycznego poruszającego temat rozwoju poczętego dziecka, możliwości jego wspierania i prowadzenia dialogu z nim, kształtowania w tym czasie tożsamości płciowej oraz najwcześniejszego rodzicielstwa. Książka ta znalazła duże zainteresowanie szerokiego społeczeństwa oraz Ośrodka Rozwoju Edukacji, w wyniku czego opublikowane zostało jej drugie, rozszerzone wydanie, które stanowiło materiał szkoleniowy dla nauczycieli w ramach projektu „Wektory życia”. Łączny nakład wspomnianej publikacji wyniósł 5500 egzemplarzy). Mowa tu o książce:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, **Zanim się urodziłem. Rozwój człowieka w prenatalnym okresie życia – zagadnienia wybrane**, Impuls, Kraków 2014, ss. 68 (wydanie drugie, rozszerzone, Impuls, Kraków 2022 r., ss. 104).

Celem podejmowanych działań była szeroka promocja postaw wskazujących na to, że rodzicielstwo – zarówno macierzyństwo, jak i ojcostwo zaczyna się w chwili poczęcia, nie zaś narodzin dziecka; że są one komplementarne, wymagające od samego początku świadomości i aktywności obojga rodziców. Samo poczęcie rozpoczyna bowiem nowy etap w życiu każdego z członków rodziny, wpływając na bio-, psycho-, społeczny rozwój kobiety,

psychospołeczne dojrzewanie mężczyzn oraz szeroko rozumiany rozwój dziecka. Podkreślić przy tym należy, że w sytuacji, kiedy małżeństwo i rodzina podlega tak wielu (nie zawsze korzystnym) przeobrażeniom, konieczne jest budowanie właściwego paradygmatu podkreślającego znaczenie najwcześniejszego rodzicielstwa. Paradygmatu uwzględniającego interdyscyplinarne podejście do kształtującej się rodziny i integrującego bogatą już współcześnie wiedzę z zakresu pedagogiki, psychologii i medycyny prenatalnej i perinatalnej.

Najwcześniejsze rodzicielstwo, to odpowiedzialne rodzicielstwo. W optymalnych warunkach rodzice dbają o jak najszybsze i jak najlepsze stworzenie warunków wspierających rozwój poczętego dziecka, niemniej niejednokrotnie z powodu braku odpowiedniej wiedzy, pierwsze, wewnątrzmaciczne środowisko życia wywiera niekorzystny, długofalowy wpływ na życie dziecka. Ponieważ powstałe w okresie prenatalnym deficyty rozwojowe utrzymują się najczęściej przez całe życie człowieka, wiele uwagi poświęcono nieprawidłowościom mogącym zaburzyć prawidłowy rozwój poczętego dziecka, w tym zwłaszcza mało znanym: zaniedbaniu prenatalnemu oraz **Płodowemu Zespołowi Alkoholowemu**.

Wymienić w tym miejscu można **publikacje naukowe**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, T. Gwoździwicz, *Wsparcie rodziny z doświadczeniem zaniedbania jako jednej z form przemocy prenatalnej*, „Teologia i Moralność” Tom 18, nr 2(34)/2023, s. 97-110, ISSN 1898-2964.
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Wpływ alkoholu spożywanego przez przyszłych i obecnych rodziców na zdrowie kolejnych pokoleń*, [w:] D. Żurawicka, M. Zimnowoda, R. Widziak (red.), *Wybrane aspekty opieki pielęgniarskiej i położniczej w różnych specjalnościach medycznych*. T. 4, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Opole 2016, s. 21- 28;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Wiedza dorosłych w wieku 20–39 lat na temat Płodowego Zespołu Alkoholowego*, [w:] E. Lichtenberg-Kokoszka (red.), *Płodowy Zespół Alkoholowy. Zagadnienia interdyscyplinarne*, Uniwersytet Opolski, Opole 2022, s.79-86;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Znaczenie badań nad FASD – podsumowanie i wnioski*, [w:] E. Lichtenberg-Kokoszka (red.), *Płodowy Zespół Alkoholowy. Zagadnienia interdyscyplinarne*, Uniwersytet Opolski, Opole 2022, s.119-127.

Temat ten podejmowany był także na **konferencjach naukowych i szkoleniowych**:

- *Wpływ alkoholu spożywanego przez przyszłych i obecnych rodziców na zdrowie kolejnych pokoleń*, XI Ogólnopolskie Sympozjum Naukowo-Szkoleniowe, „Wybrane

aspekty leczenia i opieki pielęgniarskiej nad chorymi w różnych specjalnościach medycyny”, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu. Opole, 3. czerwca 2016 r.;

- **Alkohol a prokreacja**, Konferencja naukowo-dydaktyczna „Świat bez FASD”, Diecezjalna Fundacja Ochrony Życia, Opole 11. Października 2018 r..

Zagadnieniu temu poświęcony był także grant: **Płodowy Zespół Alkoholowy (FAS) - zagadnienie interdyscyplinarne**, realizowany w latach 2021 – 2022, w ramach projektu finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego; Studenckie koła naukowe tworzą innowacje, którego efektem było szerokie propagowanie wiedzy na ten temat oraz przygotowanie monografii: E. Lichtenberg-Kokoszka (red.), **Płodowy Zespół Alkoholowy. Zagadnienia interdyscyplinarne**, Uniwersytet Opolski, Opole 2022, ss. 127.

Podjęmowane działania miały na celu podkreślenie, że zaniedbanie pojawiające się w rodzinie, a dotyczące dziecka w prenatalnym okresie życia może mieć różne podłoże, występować na wielu płaszczyznach, przybierać różnorodną formę, być zamierzone lub niezamierzone, powodowane przez matkę lub jej otoczenie. Przy czym najczęstszym jego powodem jest brak wiedzy i kompetencji rodziców oraz brak akceptacji ciąży i poczętego dziecka. Jednym z powszechnych przykładów zaniedbania prenatalnego, czy wręcz przemocy prenatalnej jest spożywanie przez matkę alkoholu w czasie ciąży. Tymczasem mimo podejmowania od wielu lat akcji promujących abstynencję oraz jak się wydaje, stosunkowo wysokiego poziomu świadomości społeczeństwa na temat negatywnego wpływu alkoholu na rozwój poczętego dziecka, Płodowy Zespół Alkoholowy, wciąż pozostaje zjawiskiem stosunkowo powszechnym. Tak więc, jak się wydaje, by przeciwdziałać wszelkiego rodzaju zaniedbaniom prenatalnym, niezbędne jest nie tylko podjęcie konkretnych rozwiązań systemowych, ale przede wszystkim wsparcie samej rodziny – przekazanie odpowiedniej wiedzy, ukształtowanie właściwych postaw, budzenie motywacji.

Najwcześniejsze rodzicielstwo, to także sytuacje trudne takie jak **strata dziecka w okresie prenatalnym**, a ponieważ nie ma większej radości niż macierzyństwo i ojcostwo, nie ma też większego cierpienia niż śmierć dziecka, również tego poczętego. Przy czym podkreślić należy, że przygotowane na ten temat publikacje i wystąpienia wskazują na znaczenie najwcześniejszego, aktywnego rodzicielstwa oraz kształtowania więzi z poczętym dzieckiem dla przeżywania wspomnianej straty dziecka.

Wymienić tu można następującą **publikację naukową**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Psychospołeczne następstwa poronienia. W kierunku holistycznego wsparcia osieroconych rodzin*, [w:] P. Guzdek, A. Pryba (red.) *Odeszły, aby żyć wiecznie... Pogrzeb dziecka poronionego w dyscyplinie pastoralnej wybranych denominacji chrześcijańskich*, Pallotinum, Poznań 2023, s. 147-178.

Oraz czynny udział w następujących **konferencjach naukowych**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, M. Wojacek, *Wsparcie bio-, psycho-, społeczne po stracie dziecka*, Ogólnopolskie Sympozjum Naukowo-Szkoleniowe, „Interdyscyplinarne spotkania z pediatrią. Doświadczenie straty dziecka w ujęciu bio-psycho-społecznym” Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu. Opole 14. czerwca 2016r.
- *Psychospołeczne następstwa poronienia. W kierunku holistycznego wsparcia osieroconych rodzin*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Odeszły aby żyć wiecznie... Pogrzeb dziecka poronionego z perspektywy ekumenicznej”, Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań 28-29. września 2021 r.

Temat straty prokreacyjnej jest tak istotny, że został podjęty podczas **stażu naukowo-dydaktycznego** odbywanego w Centrum Aksjologii Nowych Technologii i Przemian Społecznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, realizowanego w terminie 22.05.2023 – 22.12.2023 r.. W jego ramach, podczas Ogólnopolskiej Konferencji „Pomoc osobie w kryzysie” wygłosiłam referat: **Kryzys prokreacyjny w rodzinie** (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań 25. maja 2023r.).

Biorąc pod uwagę to, że rodzicielstwo zaczyna się nie w chwili narodzin, ale poczęcia dziecka, strata prenatalna uzyskała swój właściwy status, pozwalający na przeżywanie żałoby po realnym, obecnym i żyjącym (a nie przyszłym) dziecku. Podejmowane przeze mnie działania miały na celu podkreślenie, że rodzice poczętego dziecka przeżywają realną stratę, której towarzyszą konkretne cierpienie w wymiarze fizycznym, psychicznym, społecznym i duchowym; że wymagają oni szerokiego, holistycznego wsparcia. Sama zaś strata prokreacyjna wymaga integracji wiedzy medycznej, psychologicznej, pedagogicznej i teologicznej, a zatem winna znaleźć się w centrum zainteresowania samych Nauk o rodzinie. Brak uwzględnienia owej interdyscyplinarności zagadnienia powoduje, że pogrążeni w żałobie rodzice doświadczają kolejnych traum wynikających z niewłaściwej, nazbyt zawężonej czy zmedykalizowanej opieki.

Okres okołoporodowy

Wyjątkowym wydarzeniem w życiu każdego człowieka są jego narodziny. Niemniej należy w tym miejscu zaznaczyć różnicę między porodem a narodzinami. Poród bowiem, interpretowany zazwyczaj z perspektywy kobiety (a w sytuacji porodu rodzinnego, również jej partnera) oraz działań podejmowanych przez pracowników służby zdrowia interesował przede wszystkim przedstawicieli nauk medycznych, a psychologów i pedagogów jedynie w kontekście przygotowania się do tego wydarzenia (szkoła rodzenia) lub jego wpływu na stan psychiczny położnicy (depresja poporodowa). Narodziny z kolei, dotyczą samego dziecka, warunków w jakich przyszło na świat oraz tego, w jaki sposób wpływają one na dalsze postnatalne funkcjonowanie człowieka. Tymczasem narodziny odbywają się w rodzinie i jej bezpośrednio dotyczą. Uznając, że rodzicielstwo, a zatem i sama rodzina swój początek odnotowuje w chwili poczęcia dziecka, poród i narodziny nabierają statusu wydarzenia rodzinnego (niezależnie od tego, czy mężczyzna aktywnie uczestniczy w tym wydarzeniu). Stanowią także bazę dla rozwoju (bądź degradacji) zdrowia i dobrostanu każdego z członków rodziny, a przez to również społeczeństwa i państwa.

Należący do sfery zdrowia **poród**, odbywa się zazwyczaj w placówce służby zdrowia, i choć wydaje się, że najważniejszymi osobami są tu kobieta i rodzące się dziecko, to jednak współczesny, zmedykalizowany charakter tego wydarzenia sprawia, że rzadko czują się oni jego podmiotem. Tymczasem poród wiąże się nie tylko ze sprawną i fachową opieką medyczną, ale również z całą gamą doznań natury psychospołecznej i duchowej. I choć w wyniku rozwoju takich dyscyplin naukowych, jak psychologia czy pedagogika prenatalna, działalności wielu stowarzyszeń i fundacji oraz samej aktywności małżonków i rodziców opieka nad rodzącą systematycznie się poprawia, to jednak wciąż wiele trudności sprawia pogodzenie standardów medycznych z oczekiwaniami i potrzebami kobiet (małżonków). Wydaje się zatem, że wskazana jest zmiana mentalności, która przeniesie akcent z porodu, jako wydarzenia medycznego, na poród – jako wydarzenie rodzinne. Pozwoli to na zmianę priorytetów, którymi będzie już nie tylko to, by kobieta i dziecko przeżyły poród, ale i to, by wiązały się z nim pozytywne doświadczenia. Doświadczenia, pozwalające kobiecie na wzrastanie w radosnym macierzyństwie, dla dziecka zaś stanowiące dobrą bazę dla dalszego, postnatalnego rozwoju. By jednak owa zmiana mentalności nastąpiła konieczne jest zaangażowanie świata nauki, którego centrum zainteresowań stanowi małżeństwo i rodzina, również tym, jakże interdyscyplinarnym i wymagającym holistycznego podejścia tematem.

Tematyka porodu znalazła swoje odzwierciedlenie w następujących **publikacjach naukowych**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Biomedyczne aspekty porodu. Elementy wybrane*, [w:] E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk, ks. J. Dzierżanowski (red.), *Optymalizacja porodu – zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2008, s. 29-40.

Stała się także tematem **konferencji naukowej**:

- I Ogólnopolska Konferencja Naukowa „**Optymalizacja porodu – zagadnienie interdyscyplinarne**”. Konferencja współorganizowana przez Uniwersytet Opolski, Państwową Medyczną Wyższą Szkołę Zawodową w Opolu, Polskie Towarzystwo Położnych Oddział Wojewódzki w Opolu. Opole 2. kwietnia 2008 r.

Której owocem była publikacja:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk, ks. J. Dzierżanowski (red.), *Optymalizacja porodu – zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2008 (wznowienie – 2013 r.) ss. 131.

Bardzo istotną publikacją poruszającą zagadnienie optymalizacji porodu z interdyscyplinarnej perspektywy była książka:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Humanistyczny wymiar opieki okołoporodowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2016, ss. 198.

Publikacja ta, poruszając zagadnienia związane z okresem porodu, warunkami sprzyjającymi i utrudniającymi jego przebieg, ukazując psychospołeczne potrzeby kobiety rodzącej oraz osób bliskich, pozwalając na rozwijanie programów psychoprofilaktycznego przygotowania do porodu oraz na podniesienie kompetencji personelu medycznego, wpisuje się w nurt spersonalizowanej, zindywidualizowanej opieki okołoporodowej. Właściwy przebieg porodu pozwala bowiem na ukształtowanie pozytywnego nastawienia do kolejnej ciąży i porodu a tym samym na utrzymanie otwartości prokreacyjnej oraz na bardziej radosne przeżywanie tego najważniejszego dla matki i dziecka okresu życia. Stanowi także jedną z cenniejszych inwestycji w zdrowie rodziny oraz jednostek ją tworzących.

Co istotne, uzyskane wyniki prowadzonych badań stały się także podstawą do stworzenia **Programu Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej**, realizowanego (w latach 2014 – 2015) we współpracy z Samorządem Województwa Opolskiego, a następnie w ramach trzech grantów dotyczących „*Poprawy dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych w zakresie kompleksowej opieki nad matką i dzieckiem na obszarze północnym środkowym i południowym województwa opolskiego*” finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020.

Program ten pozwala na szybką diagnozę psychospołecznych predyspozycji i potrzeb kobiet w czasie ciąży, okresie okołoporodowym i porodu, a tym samym na indywidualne dostosowanie opieki psycho-pedagogiczno-medycznej do każdej pacjentki. Obejmował on także przeprowadzenie właściwych **szkoleń** podnoszących poziom kwalifikacji personelu medycznego. Wymienić tu można:

- Spotkanie informacyjne dla dyrektorów i pracowników szpitali ginekologiczno-położniczych z terenu województwa dotyczące **Programu Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej**, Zarząd Województwa Opolskiego. Opole, 30. lipca 2015 r.;
- Cykl szkoleń dla personelu medycznego pt. **Doskonalenie jakości opieki okołoporodowej jako odpowiedź na oczekiwania ciężarnych. Program Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej**. Centrum Ginekologii, Położnictwa i Neonatologii w Opolu, Szpital Powiatowy im. Prałata J. Głowatzkiego w Strzelcach Opolskich, Zespół Opieki Zdrowotnej w Nysie (Oddział Ginekologiczno-Położniczy). Lata 2014 – 2015;
- Wykład: **Program Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej (PIOO)**, NZOZ Zdrowa Rodzina (Opole 20. stycznia 2018 r.) oraz **Program Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej. Analiza ankiet** (Luboszyce 5. października 2018 r.) realizowane w ramach cyklu szkoleń dla personelu medycznego w ramach projektu „Rodzimy w Opolskim” („Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych w zakresie kompleksowej opieki nad matką i dzieckiem”).

Co istotne, Program Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej został doceniony przez szerokie kręgi społeczne, media oraz specjalistów zawodowo zajmujących się opieką nad ciężarną, rodzącą i położnicą oraz wyróżniony nagrodą specjalną **Opolski Hipokrates 2015**.

Temat **Porodu widzianego oczami rodziców - Ocena opieki okołoporodowej sprawowanej przez opolskie szpitale** stał się także podstawą badań prowadzonych w ramach Grantu Marszałkowskiego, Samorządu Województwa Opolskiego realizowanego w latach 2012-2014 na terenie pięciu szpitali województwa opolskiego. W jego efekcie powstały raporty cząstkowe na potrzeby poszczególnych szpitali, oraz raport zbiorczy (na potrzeby Samorządu Województwa Opolskiego). Wyniki badań przedstawiono podczas spotkania roboczego w ramach projektu „Dobre praktyki położnicze. Bezpieczna ciąża i bezpieczny poród” zorganizowanego przez Urząd Wojewódzki w Opolu (Opole 29.05.2014 r.) oraz w ramach debaty „Polaków zdrowia portret własny 2015”, zorganizowanej przez Ministerstwo Zdrowia, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego oraz Urząd Wojewódzki w Opolu, a współorganizowanej przez Uniwersytet Opolski, Opolską Izbę Lekarską, Okręgową Izbę Pielęgniarek i Położnych (Opole 13.08.2015 r.).

Temat porodu i opieki okołoporodowej podejmowany był także podczas **krajowych i zagranicznych wystąpień konferencyjnych:**

- ***Rola poradni ginekologiczno-położniczej w przygotowaniu do porodu, Rola edukacyjna położnej***, Konferencja Naukowa „Dbałość o profesjonalizm – podstawą rozwoju zawodowego położnej”, Polskie Towarzystwo Położnych Oddział Wojewódzki w Opolu. Opole – Turawa, 2007.;
- ***Poród wydarzenie życiowo doniosłe***, Międzynarodowy Kongres Naukowy „Obudzić (nie)odkryty potencjał rodziny. Rodzina pyta i odpowiada”, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Fundacja Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Lublin, 23-24. września 2015 r.;
- ***Program Individuálizácie Perinatálnej Starostlivosti - d'alší krok pre optimalizáciu pôrodu***, IV. spoločná konferencia SGPS SLS a ČGPS ČLS JEP Incheba Expo Bratislava „Starostlivost' o ženu, matku a plod na začiatku 21. Stornia” organizowana przez Slovenskou gynekologicko-pôrodnú spoločnosť SLS oraz Českou gynekologicko porodnickou spoločnosť ČLS JEP. Bratislava, 25-28. maja 2017r.;
- ***Wpływ cięcia cesarskiego oraz odmiennego funkcjonowania układu hormonalnego na poporodowe funkcjonowanie mamy i dziecka***, XIV Ogólnopolskie Sympozjum Naukowo-Szkoleniowe „Wybrane aspekty opieki pielęgniarskiej i położniczej w różnych specjalnościach medycznych”, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu. Opole 7. czerwca 2019 r.;
- ***Splnená mama, šťastné dieťa. Duševná pohoda ako determinant individualizácie perinatálnej starostlivosti***, Konferencie Freyberghove dni „Prenatálne dieťa. Vplyv raného detstva na vzťahovú väzbu“ Vysoká škola sv. Alžbety. Bratislava 26. maja 2017 r.;
- ***Dobrostan psychiczny jako czynnik wpływający na przebieg porodu***, referat, 36 Kongres Naukowy Polskiego Towarzystwa Psychologicznego p.t.: „Psychologia dla zdrowia osoby i społeczeństwa”. Gdańsk 21-24. września 2017 r.

Prowadzona latami działalność publikacyjna, dydaktyczna i naukowo-badawcza miała na celu zmianę mentalności społecznej zarówno wśród personelu medycznego, psychologów, pedagogów, potencjalnych, przyszłych i obecnych rodziców, oraz władz odpowiedzialnych za zdrowie prokreacyjne społeczeństwa. Pozwoliła na ukształtowanie przekonania, że „poród to wydarzenie doniosłe” zarówno z perspektywy rodzącej kobiety jak i przychodzącego na świat dziecka. Propagowana humanizacja opieki okołoporodowej, będąca odpowiedzią na coraz powszechniejszą tokofobię (lęk przed porodem), pozwala na zindywidualizowane

dostosowanie podejmowanych działań do potrzeb zarówno rodzącej jak i osób jej towarzyszących (zwłaszcza męża). Co więcej, wskazuje na to, że poród i narodziny, to jedynie kolejny (choć niezwykle ważny) etap na drodze wzrastania w rodzicielstwie, to czas przejścia z rodzicielstwa prenatalnego do postnatalnego.

Tematem moich zainteresowań były także **porody domowe** odbywające się w asyście zawodowo przygotowanych do tego zadania położnych. Mimo, że są one całkowicie bezpieczne dla matki i rodzącego się dziecka. wciąż są traktowane jest jako swego rodzaju fanaberia czy brak odpowiedzialności. Tymczasem to właśnie porody domowe odbywają się w najbardziej adekwatnym i przyjaznym środowisku jakim jest rodzina, i to właśnie tu możemy zaobserwować najbardziej fizjologiczne, zgodne z naturą narodziny dziecka. W kontekście tym powstały następujące **publikacje naukowe**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Poród rodzinny w warunkach domowych*, [w:] M.Z. Stepulak, A. Irzmańska-Hudziak, J. Płońska (red.), *Dlaczego rodzić w domu? Poród domowy w perspektywie interdyscyplinarnej*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2011, s. 129-136.
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Family childbirth at home - theory and practice*, „The International Journal of Prenatal and Perinatal Psychology and Medicine”, Vol. 25, Issue 3–4/2013, s. 323–329.

Kolejnym podejmowanym przeze mnie zagadnieniem są **narodziny dziecka**. Omawiane dotychczas oddzielnie w dwu perspektywach – medycznej i psychologicznej, podkreślają ich znaczenie dla dalszego fizycznego bądź psychospołecznego zdrowia człowieka. Przy czym podejmowane przeze mnie treści wskazują z jednej strony na doświadczanie samego aktu narodzin przez rodzące się dziecko, z drugiej, na ich znaczenie dla dalszego, postnatalnego funkcjonowania człowieka. Co więcej, zawsze łączą element biomedyczny z psychospołecznym stanowiąc zarazem bazę dla podejmowania dalszych działań pedagogicznych, wpisując się tym samym w cel jaki stawiają sobie Nauki o rodzinie, a zatem – holistyczne i interdyscyplinarne podejście do zagadnień związanych z małżeństwem, rodziną, a zatem również z prokreacją i rodzicielstwem. Narodziny dziecka, z oczywistych względów odbywają się w rodzinie i jej bezpośrednio dotyczą. Co więcej, mogą przyczynić się do jej dalszego rozwoju i ubogacenia lub degradacji i upadku. W kontekście tym właściwe przygotowanie (fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe) do narodzin dziecka, oraz właściwe przeżycie aktu narodzin dziecka stanowi nieodzowny element

budowania zdrowej rodziny i szczęśliwego rodzicielstwa. W tym kontekście powstały następujące **publikacje naukowe**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Optymalne warunki narodzin*, [w:] E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk, J. Dzierżanowski (red.), *Dziecko - aktywny uczestnik porodu. Zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2010, s. 19-34;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Rodzaj porodu a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka*, Uniwersytet Opolski, Opole 2020, ss. 180;
- E. Lichtenberg-Kokoszka, *Wybrane elementy okresu okołoporodowego a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka*, Uniwersytet Opolski, Opole 2022, ss. 232.

Temat ten był także podstawą zorganizowania **konferencji naukowej**:

1. III Ogólnopolska Konferencja Naukowa „**Dziecko – aktywny uczestnik porodu. Zagadnienie interdyscyplinarne**”. Konferencja współorganizowana przez Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Jagielloński, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Akademię Medyczną we Wrocławiu, Państwową Medyczną Wyższą Szkołę Zawodową w Opolu, Polskie Towarzystwo Położnych Oddział Wojewódzki w Opolu. Opole 27. października 2010 r.

Jej efektem była **publikacja**:

- E. Lichtenberg-Kokoszka, E. Janiuk, J. Dzierżanowski (red.), *Dziecko - aktywny uczestnik porodu. Zagadnienie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2010, ss. 180.

O narodzinach mówiono także podczas **wystąpień konferencyjnych**:

- *Optymalne warunki narodzin*, III Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dziecko – aktywny uczestnik porodu. Zagadnienie interdyscyplinarne”, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Jagielloński, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Akademia Medyczna we Wrocławiu, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Polskie Towarzystwo Położnych Oddział Wojewódzki w Opolu. Opole, 27. października 2010 r.;
- *Narodziny jako czynnik wpływający na poziom satysfakcji z życia*, referat, I Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Zdrowie dzieci i młodzieży – implikacje pedagogiczne”, Uniwersytet Warszawski. Warszawa 20. czerwca 2018r.
- *Sposób przyjścia na świat a psychospołeczne funkcjonowanie człowieka w okresie postnatalnym*, III Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „(Re)konstrukcje codzienności wychowania. Ciało i cielesność – obecność i nieobecność w codzienności wychowania”, Akademia Pomorska w Słupsku. Łódź 7-8. grudnia 2020r.

- ***Wpływ narodzin na postnatalne, psychospołeczne funkcjonowanie człowieka***, referat, Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dzień kobiet ze zdrowiem”, Uniwersytet Opolski, Opole, 9 marca 2023r.

Temat narodzin stanowił także podstawę badań prowadzonych w latach 2018-2020 na Uniwersytecie Opolskim, wraz z członkami Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Pedagogiki, Psychologii i Medycyny Prenatalnej i Perinatalnej pt. ***Poród i narodziny – wydarzenia życiowo doniosłe***.

Proponowane przeze mnie podczas działalności naukowej oraz dydaktycznej rozdzielenie określeń „poród” (z perspektywy kobiety) i „narodziny” (z perspektywy rodzącego się dziecka) ma swoje uzasadnienie medyczne i psychologiczne. O ile bowiem pierwsze z zagadnień stanowiło do tej pory pole zainteresowań niemal wyłącznie nauk medycznych, drugie zaś – psychologicznych, o tyle w życiu codziennym są one tak bardzo ze sobą scalone, że jedno bezpośrednio wpływa na drugie. Dążąc zatem do poprawy opieki okołoporodowej nad rodzącą i jej dzieckiem zmuszeni jesteśmy do holistycznego i interdyscyplinarnego spojrzenia na ten czas przejścia z życia prenatalnego do postnatalnego. Biorąc pod uwagę fakt, że jest to jeden z najistotniejszych elementów w życiu rodziny (poza czasem poczęcia dziecka), niezbędne jest, by to właśnie Nauki o rodzinie podjęły szeroko zakrojoną dyskusję na temat przywrócenia narodzinom ich właściwego, rodzinnego miejsca. By to na ich terenie miało miejsce scalenie wiedzy z zakresu medycyny, psychologii i pedagogiki perinatalnej, pozwalające na promocję zdrowia rodziny już u jej początków.

V. INFORMACJA O OSIĄGNIĘCIACH DYDAKTYCZNYCH, ORGANIZACYJNYCH ORAZ POPULARYZUJĄCYCH NAUKĘ

1. Działalność dydaktyczna

Od czasu rozpoczęcia pracy 1 października 1999 roku w Zakładzie Pedagogiki Ogólnej Instytutu Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Opolskiego w Opolu prowadziłam **wykłady i ćwiczenia** z zakresu:

- b. pedagogiki zdrowia, metodyki wychowania zdrowotnego, diagnostyki potrzeb zdrowotnych, profilaktyki zagrożeń zdrowotnych, medycyny społecznej, promocji zdrowia, edukacji zdrowotnej, psychopedagogicznych podstaw edukacji zdrowotnej i fizycznej, edukacji zdrowotnej osób starszych, aktywności kreatywnej i fizycznej, pedagogiki rehabilitacyjnej, opieki paliatywnej, żywienia i dietetyki;
- c. biologicznych podstaw rozwoju i wychowania, biomedycznych i psychopedagogicznych podstaw rozwoju i wychowania, rozwoju człowieka w różnych fazach życia, psychologii rozwoju wczesnego dzieciństwa;
- d. przygotowania do rodzicielstwa, biomedycznych aspektów rozwoju pre- i postnatalnego, uwarunkowań postaw prokreacyjnych, psychologii prenatalnej, ekologii człowieka, wychowania seksualnego;
- e. metodyki nauczania przedmiotów pedagogicznych;
- f. pracy rewalidacyjnej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, pracy opiekuńczej w placówkach leczniczych;
- g. pedagogiki specjalnej i opiekuńczej; pedagogiki społecznej, orientacji i poradnictwa zawodowego, orientacji zawodowej i szkolnej;
- h. wychowania małego dziecka, pielęgnacji niemowląt i małych dzieci, wspierania rozwoju dziecka w wieku od 0 do 3 lat, wspierania rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym, zabaw i zajęć stymulujących rozwój dzieci w wieku przedszkolnym, terapii manualnej, zaburzeń rozwoju małego dziecka i ich diagnozy.

W roku akademickim 2010/2011 rozpoczęłam prowadzenie **seminariów dyplomowych**. Od tego czasu byłam:

- **promotorem 63 prac dyplomowych;**
- **promotorem 2 prac magisterskich;**
- **recenzentem 142 prac (w tym 111 licencjackich i 31 magisterskich);**

- **członkiem 10 komisji licencjackich i 10 komisji magisterskich.**

W trakcie pięciokrotnego **pobytu za granicą** w ramach programu CEEPUS i Erasmus+ przeprowadziłam **57 godzin dydaktycznych** w języku angielskim, czeskim i słowackim. Wymienić w tym miejscu można następujące bloki tematyczne:

- **Rozwój poczętego dziecka i najwcześniejsze rodzicielstwo:** *Development of the unborn child, The development of the senses, Prenatal Memory, Disorder – Symptoms, Treatment; Specific orphaned children in context of prenatal memory and epigenetic; Fetal Alcohol Syndrome; Prenatalni pamät', Prenatalny život cloveka, Vyvoj plodu v tele matky, Neobyklý svet počatého dieťaťa, Fungování osiřelých dětí v kontextu prenatalní paměti;*
- **Poród i narodziny:** *Individuální péče o těhotnou ženu, ženu v porodu a šestineděli - Program Individualizace Perinatelnej Peči , Program pro individualizaci perinatální péče, Vliv porodu na poporodní fungování člověka*

Należy w tym miejscu podkreślić, że poruszane kwestie budziły tak duże zainteresowanie, że na zajęcia przychodziły 2-3 grupy studentów równocześnie, liczba godzin dydaktycznych odbytych w danej uczelni niejednokrotnie znacznie przekraczała standardowy limit 8 godzin, a władze odwiedzanych instytutów prosiły o ponowny przyjazd w kolejnym roku akademickim.

Propagując wiedzę z zakresu odpowiedzialnej prokreacji, rozwoju poczętego dziecka oraz najwcześniejszego rodzicielstwa prowadziłam także **wykłady dydaktyczne na zaproszenie uczelni wyższych:**

- **Biomedyczne i psychopedagogiczne podstawy porodu.** Wykłady szkoleniowe zorganizowane dla położnych, studentek Collegium Medium Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków, 13. czerwca 2008 r.;
- **Więź rodziców z poczętym dzieckiem jako przejaw miłości rodzicielskiej.** Wykład szkoleniowy dla studentek Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Szczecin, 29. listopada 2011 r.

oraz **wykłady szkoleniowe dla nauczycieli** w ramach realizacji grantów ministerialnych:

- **Genetyka a płciowość, wady genetyczne – przyczyny i konsekwencje,** Wykład szkoleniowy w ramach realizacji projektu „Wektory życia”. Platforma Zoom, 8. listopada 2022r.
- **Opieka prekoncepcyjna, okres prenatalny, karmienie piersią,** Wykład szkoleniowy w ramach realizacji projektu „Wektory życia”. Platforma Zoom, 10. lipca 2023r.

2. Działalność organizacyjna

- Wicedyrektor Instytutu Nauk Pedagogicznych (rok akademicki 2018/2019);
- Członek Wydziałowej komisji ds. Oceny Jakości Kształcenia (2018-2020 rok);
- Koordynator ECTS (USOS) na rok akademicki 2018/2019;
- Osoba odpowiedzialna za opracowywanie programów studiów (2018-2019 rok);
- Koordynator oraz członek Rady Programowej Zespołu ds. opracowania planów studiów na kierunek Pedagogika (przygotowano siatki studiów dla 6 specjalności; 2021 rok);
- Członek Zespołu ds. opracowania planów studiów na kierunek Coaching senioralny z elementami animacji kultury i terapii zajęciowej (2021 rok).

Jestem twórcą i opiekunem jedyne w Polsce **Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Pedagogiki, Psychologii i Medycyny Prenatalnej i Perinatalnej**. Przy czym należy podkreślić, że od chwili założenia koła (od stycznia 2018 roku) jego członkowie (rekrutujący się z różnych kierunków a nawet innych uczelni wyższych miasta Opola):

- Opublikowali 10 artykułów w czasopismach naukowych;
- Wzięli udział w badaniach naukowych: *Poród i narodziny – wydarzenia życiowo doniosłe* prowadzonych w latach **2018-2020**;
- Aktywnie uczestniczyli w realizacji grantu: *Płodowy Zespół Alkoholowy (FAS) - zagadnienie interdyscyplinarne*, realizowany w ramach projektu finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w ramach którego:
 - Opublikowali 11 artykułów naukowych w publikacji zwartej: E. Lichtenberg-Kokoszka (red.), *Płodowy Zespół Alkoholowy - zagadnienie interdyscyplinarne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2022;
 - Przeprowadzili 138 godzin zajęć wśród uczniów szkół podstawowych i średnich oraz na uczelniach wyższych;
 - Nagrali 9. filmów edukacyjnych.

3. Działalność popularyzująca naukę

3.1. Zestawienie aktywności popularyzującej naukę

Działalność publikacyjna:

- autorstwo 6. i współautorstwo 10 artykułów popularno-naukowych;
- współredakcja książki popularnonaukowej;

- autorstwo 13. (wybranych do oceny dorobku naukowego) filmów edukacyjno-dydaktycznych:

Prelegent:

- 17. (wybranych do oceny) wykładów szkoleniowych dla sektora społeczno-gospodarczego;
- 15. wykładów otwartych dla dorosłych (w tym 2. zagranicznych);
- 18. wykładów dla dzieci i młodzieży (w tym 8. wybranych do oceny dorobku).

3.2. Charakterystyka aktywności popularyzującej naukę

Publikacje w czasopismach:

- Seria 6. artykułów przygotowanych wraz z prowadzonym kołem naukowym: *Świat zmysłów poczętego dziecka* (*Sluch, Wzrok, Smak, Węch, Dotyk, Równowaga*; „Magazyn Pielęgniarki i Położnej” 2019 rok);
- Seria 4. artykułów przygotowanych wraz z prowadzonym kołem naukowym: *Płodowy Zespół Alkoholowy* (*Płodowy Zespół Alkoholowy – problem wciąż aktualny, Spektrum poalkoholowych zaburzeń rozwoju dziecka, Płodowy Zespół Alkoholowy- problem całonocny, Poziom wiedzy społeczeństwa na temat Płodowego Zespołu Alkoholowego*; „Magazyn Pielęgniarki i Położnej” 2021).

Współredakcja książki popularnonaukowej;

Efektem zainicjowanego przeze mnie i współorganizowanego „**Spotkania domowych rodziców**” (małżonków oraz dzieci urodzonych w domu), podopiecznych Ewy Janiuk, które odbyło się w dziesiątą rocznicę rozpoczęcia przez nią przyjmowania porodów domowych (29. maja 2010 r.) była redakcja publikacji książkowej przybliżającej indywidualne historie par, które rodziły w domu. Podkreślić należy, że w tamtych czasach była to druga książka w Polsce (poza publikacją Pani Ireny Chołuj) przybliżająca to zagadnienie. Stanowiła także podstawę do analizy indywidualnych przypadków i wszczęcia dyskusji na temat porodów domowych, której konsekwencją była organizacja kilku konferencji naukowych poświęconych temu zagadnieniu oraz zmiana zapisu Ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej, wskazująca na posiadane kompetencje tych drugich do opieki nad rodzącą w domu.

Autorstwo filmów edukacyjno-dydaktycznych:

- Popularyzowana przeze mnie wiedza zyskała uznanie twórców portalu 2ryby, co zaowocowało serią 8. filmów edukacyjnych pt. *Echo życia płodowego* (*Dobry nastrój, Dźwięki, Smak i zapach, Ruch i emocje, Pesymizm i optymizm, Nadzieja na wyjście z traumy prenatalnej, Płeć fizyczna i płęć mózgu, Potwierdzenie płci*). Przy czym, należy w tym miejscu podkreślić, że nagrywanie filmów on-line, nie było wówczas działaniem powszechnym. Na dzień 16.04.2014 r. odnotowano 3516 otwarć wspomnianych filmów, przy czym każdy z nich wyświetlany był od 4 000. do 7 000. razy).
- Dużym zainteresowaniem cieszy się także seria filmów dotyczących *Płodowego Zespołu Alkoholowego* (*Ja i alkohol. Nastolatki i alkohol; Płodowy Zespół Alkoholowy; Specyfika funkcjonowania dziecka z FASD. Wykład dla nauczycieli i rodziców; Przykłady konkretnej pomocy dla dziecka z FASD. Wykład dla nauczycieli i rodziców*) przybliżających samo zaburzenie, konieczność dostosowania działań opiekuńczo-wychowawczych (przez rodziców i nauczycieli) do potrzeb i możliwości dzieci oraz znaczenie stylu życia młodzieży dla przyszłej prokreacji (łączna liczba wyświetleń na dzień 12.10.2022 r. wyniosła 471, przy czym każdy z filmów wyświetlany był od 50 do 256 razy).

Wykłady:

W ramach współpracy z sektorem społeczno-gospodarczym prowadzono także liczne **szkolenia** (na zaproszenie organizatorów), które uzupełniały wiedzę konkretnych grup zawodowych. Należy podkreślić, że niejednokrotnie były to szkolenia całodniowe, a w sytuacji, kiedy obejmowały one konkretną jednostkę czasu, towarzyszyły im kilkugodzinne spotkania i dyskusje w kuluarach. Ich efektem były także zaproszenia do prowadzenia podobnych wykładów w innych placówkach (najczęściej dydaktyczno-wychowawczych). Wśród najważniejszych można tu wymienić między innymi:

- *Dzień Dziecka Utraconego*. Dwudniowy cykl warsztatów dla psychologów i terapeutów współorganizowany z Psychologicznym Centrum Klinicznym „Salvate”. Kraków, 7-8. grudnia 2013 r.;
- *Dojrzewanie do ojcostwa*. Wykład dla psychologów wygłoszony w ramach Międzynarodowego Dnia Psychologa pt. *Ojcostwo – ewolucja czy kryzys?* organizowanego przez Polskie Towarzystwo Psychologiczne, oddział Krakowski. Kraków, 22. lutego 2014 r.;

- **Trauma prenatalna.** Całodzienny cykl wykładów i warsztatów dla pedagogów, psychologów i terapeutów. Opole, 6. kwiecień 2014 r.;
- **Trauma prenatalna – przyczyny, konsekwencje, profilaktyka, terapia.** Wykład wygłoszony z okazji otwarcia nowej siedziby Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Gliwicach (współorganizowany przez Gliwicki Ośrodek Metodyczny) przeznaczony dla pedagogów, psychologów i wychowawców. Gliwice, 14. listopada 2014r.;
- **Pamięć prenatalna i trauma prenatalna w kontekście rozwoju poczętego dziecka.** Warsztaty szkoleniowe dla pracowników służby więziennej. Opole, 26. listopada 2014 r.
- **Wspieranie rozwoju poczętego dziecka.** Wykład szkoleniowy wygłoszony w ramach Akademii Rodzica i Nauczyciela w Regionalnym Ośrodku Metodyczno – Edukacyjnym, Filia w Bytomiu. Bytom, 18. marca 2015 r.;
- **Trauma prenatalna – przyczyny, konsekwencje, profilaktyka, terapia. Stopień pierwszy.** Dwudniowy cykl warsztatów dla psychologów, psychiatrów, psychoterapeutów, pedagogów, pracowników socjalnych, nauczycieli, wychowawców, katechetów współorganizowany z Centrum Szkoleń i Usług Psychologicznych „Academia Psyche”. Kraków, 16-17. września 2015 r.;
- **Świat prenatalny oczami dziecka oraz Trudności adopcyjne z perspektywy dziecka i rodziców.** Wykłady wygłoszone w ramach cyklu szkoleń organizowanych przez Zespół ds. Położnych. Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych w Katowicach. Łaziska Górne, 9. października 2018 r.;
- **Niezwykły świat poczętego dziecka.** Całodzienny cykl wykładów. Duszpasterstwo Rodzin Diecezji Gliwickiej. Gliwice 29. kwietnia 2017 r.;

Od 2015 r. w ramach współpracy z NZOZ *Zdrowa Rodzina* w Opolu, prowadzę cykliczne wykłady dla kobiet w ciąży: **Wspieranie rozwoju poczętego dziecka, Poród i narodziny – wydarzenia życiowo doniosłe, Cięcie cesarskie z perspektywy dziecka.** Ich uczestnikami było w tym czasie ponad 1000 kobiet.

Prowadziłam także na zaproszenie **wykłady otwarte** dla szerokiej publiczności:

- **Jak urodzić geniusza,** Ogólnopolskie Targi Rodzinne *Fajnie mieć dzieci.* Opole, 12. września 2009 r.;
- **My i nasze dziecko – jak rozwijać więź między rodzicami i dzieckiem?** oraz **Cudowne narodziny, czyli ciekawostki o porodzie.** Targi Kids & Fun EXPO. Opole, 8-9. listopada. 2014 r.

oraz różnych grup mających na celu dobro rodziny:

- Cykl wykładów w ramach *Klubu Szczęśliwa Rodzina: Najwcześniejsze macierzyństwo i ojcostwo, czyli rodzice w okresie ciąży. Radości i niepokoje; Poród i narodziny – wydarzenia życiowo doniosłe*. Dobrzeń Wielki, 2012 r.
- *Program Indywidualizacji Opieki Okołoporodowej*, Mała Akademia Rodziców i Brzuszków. Strzelce Opolskie, 16. października 2015 r.

Na zaproszenie dyrektorów szkół, nauczycieli wychowania do życia w rodzinie i katechetów prowadziłam **wykłady dla dzieci i młodzieży** przybliżające najwcześniejszy okres życia człowieka oraz Płodowego Zespołu Alkoholowego. Należy w tym miejscu podkreślić, że ich efektem często była zmiana postaw wobec poczętego życia, wzrost odpowiedzialności za nie, wyrozumiałości wobec siebie i innych. Niejednokrotnie, prowadzenie jednego wykładu w danej placówce skutkowało kolejnymi zaproszeniami z prośbą o wygłoszenie podobnych prelekcji dla większej liczby klas lub podjęcia innych tematów. Wymienić tu można przykładowe prelekcje:

- *Alkohol spożywany przez młodzież a losy ich przyszłych dzieci*, Zespołu Szkół w Dobrzenu Wielkim. Dobrzeń Wielki, 8. października 2012 r.;
- *Pamięć prenatalna*, II Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Kędzierzynie – Koźlu. Kędzierzyn-Koźle, 5. listopada 2014 r.;
- *Rozwój poczętego dziecka*, Zespół Państwowych Placówek Kształcenia Plastycznego im. Jana Cybisa w Opolu. Opole, 15. maja 2015 r.;
- *Wpływ alkoholu na młodego człowieka*, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Łączniku. Łącznik, 9. czerwca 2015 r.;
- *Rozwój człowieka w prenatalnym okresie życia*, Zespół Państwowych Placówek Kształcenia Plastycznego im. Jana Cybisa w Opolu. Opole, 31. listopada 2017 r.;
- *Wpływ porodu na pourodzeniowe funkcjonowanie człowieka*, Zespół Szkół Medycznych im. Janusza Korczaka w Prudniku. Prudnik, 28. marca 2019 r.;
- *Młodzi i alkohol*, Zespół Szkół Medycznych im. Janusza Korczaka w Prudniku. Prudnik, 8. kwietnia 2022 r.;
- *Rozwój poczętego dziecka*, Liceum Ogólnokształcące nr 2 w Opolu. Opole, 26. kwietnia 2023 r.

VI. DODATKOWE ISTOTNE INFORMACJE

Moja działalność została dostrzeżona przez środowisko naukowe, czego efektem było:

- Podjęcie **funkcji członka Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego** (od 16. lutego 2023). Należy przy tym podkreślić, że jest to jedyne stowarzyszenie w Polsce obejmujące swym zakresem zagadnienia związane z szeroko rozumianą promocją rodziny (również w środowisku naukowym);
- Podjęcie funkcji **sekretarza redakcji** w czasopiśmie naukowym „Teologia i Moralność”, której efektem było wydanie kolejnych numerów wspomnianego czasopisma:
 - *Towarzystwo małżeństwu i rodzinie*. „Teologia i Moralność” 2(34)/2023;
 - *Moralne nauczanie Kościoła. W trzydziestą rocznicę Encykliki ‘Veritatis Splendor’*. „Teologia i Moralność” 1(35)/2024.
- Bliska współpraca ze środowiskiem medycznym, w ramach której:
 - Zostałam zaproszona do wygłoszenia wykładu ekspertskiego: ***Czy potrzebujemy pielęgniarek i położnych?*** w ramach Święta Symboliki Zawodu Pielęgniarki i Położnej połączonego z czepkowaniem studentów, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu. Opole, 10. maja 2019 r.;
 - oraz zaproszenie do członkostwa w jury V i VI Finału Olimpiady Pielęgniarskiej pt. „Humanistyczny aspekt pracy pielęgniarki”, organizowanej przez Państwową Medyczną Wyższą Szkołę Zawodową w Opolu (2014 i 2015 r.);
- Zaproszenie przez Ośrodek Rozwoju Edukacji do opracowania recenzji **„Programu warsztatów profilaktycznych z zakresu zdrowia prokreacyjnego dla uczniów szkół ponadpodstawowych wraz ze scenariuszami zajęć i prezentacjami multimedialnymi”** przygotowanego w ramach Projektu rządowego programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. Priorytet V. Koordynacja, edukacja, poradnictwo i informacja. Działanie 5.5. Świadome i odpowiedzialne rodzicielstwo – działania edukacyjne dla młodzieży szkół ponadpodstawowych (lata 2022-2023)
- Aktywna współpraca z Samorządem Województwa Opolskiego oraz Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego (lata 2012-2020), w ramach których:
 - Realizowałam **Program Indywidualizacji Opieki Okoloporodowej**, początkowo ze środków samorządowych, a następnie w ramach trzech projektów **„Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych w zakresie kompleksowej opieki nad matką i dzieckiem na obszarze (północnym, środkowym i południowym)**

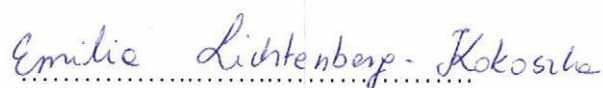
- województwa opolskiego*” w zakresie Działania 8.1 „Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych” ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020;
- przygotowywałam raporty cząstkowe na potrzeby trzech szpitali oraz raport zbiorczy na potrzeby Samorządu Województwa Opolskiego przedstawiające jakość opieki okołoporodowej w opiniach rodzających;
 - brałam czynny udział w projekcie „*Dobre praktyki położnicze. Bezpieczna ciąża i bezpieczny poród*” organizowanym przez Urząd Wojewódzki w Opolu;
 - wyniki swoich badań przedstawiłam w ramach debaty „*Polaków zdrowia portret własny 2015*”, zorganizowanej między innymi przez Ministerstwo Zdrowia;
 - brałam czynny udział w spotkaniach roboczych w ramach „Planowanego przedsięwzięcia województwa opolskiego w okresie 2014-2020” – „Zdrowe Opolskie – inwestycja w poprawę jakości życia mieszkańców Opolszczyzny” Blok I. „*Zdrowa mama, zdrowe dziecko*”, organizowanego przez Samorząd Województwa Opolskiego;
 - Brałam czynny udział w spotkaniach roboczych w ramach *Programu poprawy opieki nad matką i dzieckiem, w ramach programu SSD w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”*;
- Zaproszenie do wygłoszenia wykładu ekspertskiego: *Wspieranie rozwoju poczętego dziecka inwestycją w lepszą przyszłość*, podczas Ogólnopolskiej Konferencji Interdyscyplinarnej „Między katedrą a katedrą. Kościół a nauka, kultura i polityka”, organizowanej przez Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Wydział Nauk o Zdrowiu, 25. maja 2022 r.;
 - Zaproszenie do **przeprowadzenia wykładów szkoleniowych**: *Wady spowodowane czynnikami genetycznymi; Opieka prekoncepcyjna, okres prenatalny, karmienie piersią w ramach projektu rządowego „Wektory życia”* (Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. Priorytet V. Koordynacja, edukacja, poradnictwo i informacja. Działanie 5.5. Świadome i odpowiedzialne rodzicielstwo – działania edukacyjne dla młodzieży szkół ponadpodstawowych; lata 2022-2023)
 - Stała współpraca z lokalnymi mediami, jako prelegent, konsultant, uczestnik wywiadów, gość specjalny, w tym z:
 - TVP3 Opole i TVP3 Poznań;
 - Radio Plus, a następnie Radio Doxa;

- Radio Opole;
- Nowa Trybuna Opolska;
- Gość Niedzielny – Opolski.

Wieloletnia współpraca zaowocowała tym, że w województwie (i nie tylko) jestem osobą rozpoznawalną i kojarzoną z tematami związanymi z rodziną, prokreacją, rozwojem poczętego dziecka, a w konsekwencji zapraszana do współpracy przez różne gremia (szkoły, fundacje, stowarzyszenia, urzędy).

Specjalnym wyróżnieniem było dla mnie:

- Pisemne podziękowanie wystosowane przez dożywotniego Prezesa *International Society of Prenatal and Perinatal Psychology and Medicine (ISPPM)* i twórcę określenia „dziecko prenatalne”, Pana Profesora Petera Fedora-Freyberg’a za działalność na rzecz popularyzowania w Polsce wiedzy na temat prenatalnego okresu życia człowieka i najwcześniejszego rodzicielstwa (2014 r.).

Emilie Lichtenberg-Kokoszka

(podpis wnioskodawcy)